

Turnen und Jugendspiele. Ein Leitfaden für die körperliche Erziehung in höheren Schulen, von Hermann *Wickenhagen*. München : 1898, Beck, 93 lap. Ára: 2 márka.

E füzet a híres és hatalmas dr. *Baumeister*-féle «*Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre für höhere Schulen*» című munka 4-ik kötetének egyik önálló része, mely a többiek mintájára igen helyesen külön is megjelent, és tárgyánál fogva méltó, hogy e helyen foglalkozzunk vele.

A könyv a címnek megfelelően két főrészből áll, melyeket egy tíz lapra terjedő történeti bevezetés előz meg. Ebben főbb vonásaiban vázolja a mozgalom fejlődését Németországban, majd rátér a többi európai államokra. Ez az igen tanulságos összefoglalás az olasz Mosso híres könyvének egyik idézetével zárul le, mely szerint Németország a testi nevelés újjáalkotása révén számot tarthat valamennyi nemzet elismerésére.

A tornát és a játékokat tanterv és tanmenet szerint külön-külön tárgyalja a következő fejezetekben: A tornatanítás célja és a tananyag áttekintése. Egészség. Az egyszerű és az összetett gyakorlatok lényege. A tananyag felosztása és a tanterv elkészítése. — A tornatanító. Közös- és csapattornázás. Előtornázók. Egy gyakorlati tornaóra a felső fokon. A tornakedv élesztésére szolgáló eszközök: zene, szabad tornázás, dísztorna; kirándulások, *torna*-bizonyítvány. — A játék lényege és nevelő hatása, egyesek és csapatok játéka. Nyári játékterv. A játékok előkészítése és gyakorlása.

E gazdag anyagnak feldolgozása mindvégig szakszerűen komoly, de egyúttal élvezetes, főleg a számos érdekes széljegyzet révén és azon eljárás következtében, hogy a szerző szerencsésen egyesíti a gyakorlatot az elmélettel és ügyesen kerüli ki a száraz módszerességet. A könyvből különben is kiérzik, hogy írója európai és egyetemes színvonalon bírja és bírálja tárgyát. Nyelve egyszerű és világos, mondhatnám oly üde és zamatos mint az ép torna. Hogy elvéte saját nemzetét tolja előtérbe és szerintem túlságosan hangsúlyozza tárgyának fontosságát az ország védelmi erejére (l. pd. 24., 28. l.), hogy a történeti bevezetésben nem szól Lockeról, Comeniusról, a futás tárgyalásánál (25. l.) nem figyelmeztet a túlzás veszélyeire, hogy a 8. lapon «Österreich-Ungarn»-t írva, közjogi tévedést követ el,* mindez mitsem vonhat le a munka becséből.

* Ez a jövőben ki van zárva, a mennyiben *Wickenhagen*, ki egyúttal szerkesztője a Lipcsében megjelenő «*Zeitschrift für Turnen und Jugendspiel*» cz. közlönynek, Magyarországnak e folyóiratban való képviselésére e sorok íróját kérte fel.

E kedvező ítéletem megokolása végett hadd soroljak fel a tartalomból néhány «jó dolgot». Ilyen mindjárt az a két táblázat (14. és 72. l.), mely a tornatanítás elméleti és gyakorlati kánonját és a játékok nyári tantervét állítja elénk, továbbá egy methodikailag és didaktikailag kidolgozott gyakorlati tornaóra a felsőbb osztályokban (48—53. l.). A torna-gyakorlatokat a gyorsaság, az erő és az ügyesség szerint három csoportba sorozza és fejtegeti. Igen tetszetős és hatásos abbéli eljárása, hogy hasonlatok és összehasonlítások dolgában gyakran folyamodik az elméleti tantárgyakhoz. Így pl. midőn az alaphelyzetek pontos begyakorlását sürgeti, utal a matematikus és a nyelvész alapvető (elemi) munkájának fontosságára. A tornakedv élesztésére szolgáló eszközök ismertetésénél pedig az önkéntes torna, csatangolás (*Kürtturnen*) üdvös voltát imígy indokolja: «mi a történelem olvasmányok, mi a természetrajz kirándulások nélkül?»

Hogy mily szokatlanul magas, mondhatnám fenkölt szempontból nézi és bírálja szerzőnk mindazt, a minnek a test neveléséhez köze van, azt mi sem bizonyítja jobban, mint a tornatanító személyével foglalkozó részlet (41—44. l.), a melyben ilyen mondatokkal találkozunk: a tornatanító az, a ki a torna nyers anyagába szellemet és életet lehel; az igazi tornatanító soha egy perczre sem feledkezik meg hivatásának eszményi voltáról; itt nem a hivatalnok, hanem a nevelő lép sorompóba; a tornázás a természet élvezése, mely anyja a hazaszeretetnek: «Ohne Pflüge der Vaterlandsliebe ist die deutsche Turnkunst keinen Schuss Pulver werth!» (l. még a 68. l.). Szóval Wickenhagen nem hamupipókéét vagy altisztet lát a tornatanítóban, hanem tisztet, kit fenkölt nevelői missiójánál fogva, egyenjogúság illet meg a többi tanárokkal szemben.

Az a felsőbbség és széles látókör, melylyel a szerző, a ki egyúttal *gymnasiumi* tanár is, tárgyát kezeli, egy fontos és vitás kérdésre tereli gondolkodásunkat, oly kérdésre, mely nem csupán a tespedő közvéleményt fogja felrázni, de bizonyára tornatanítóinkat is meg fogja szólaltatni. Nem kevesebbre gondolok, mint arra, hogy a tornatanító — akár mint melléktárgyat — még egy elméleti szakot is tanítson! Ez, igaz, nem csupán a tornatanítók képzését reformálná alapjaiban, de egyúttal fegyelmezés, tanulói és tanári tekintély és fizetés dolgában is kiváló előnyökkel járna, mert természetes, hogy az így képesített tornatanár *minden* tekintetben egyenrangú lenne a többi tanárokkal. Tisztázzuk az eszméket. Én nyíltan kimondom, noha mindkét táborból heves ellenmondásra és erélyes tiltakozásra vagyok elkészülve, hogy a *testi nevelés szempontjából* előnyben részesítem azt a tornatanárt, a ki még egy elméleti tárgyat képes tanítani, azon 2—3 tantárgyból képesített (rendes) tanár felett, ki *mellékesen* tornatanítással is foglalkozik. Ma, sajnos, a két irány, a szellemi és a testi, nem csupán képzés, de személyek dolgában is nagyon ridegen áll egymás mellett, helyesebben egymás alatt. E különállást

enyhíteni kellene minden eszközzel; minden rendbeli tanárnak saját és az ifjúság érdekében a másik rendből annyit kellene elsajátítania és kölcsönöznie, a mennyi csak lehetséges. Rég megmondta ezt már a német Spiess, a pädagogiai torna megteremtője: «a torna mint kötelező tantárgy az iskola szervezetébe beillesztendő; tanítását iskolázott pädagogusokra, leghelyesebben az illető osztálytanárookra kell bízni». Ez utóbbi követelményt azonban a dolgok mai állása és fejlettsége mellett maga Spiess is alighanem a fenti értelemben módosítaná.*

Figyelmet érdemel az is, a mit szerzőnk a tornaórák beosztásáról mond: «Mint gyakorlati szükség, általánosan elismert dolog, hogy a tanóráknak az elméleti tanórákkal közvetlen kapcsolatban kell lenniök; a többség az utolsó tanítási óra mellett érvel». (15. l.). Igen világos a stafétafutás két módjának leírása (34. l.); ép oly helyes az, a mit az ifjúsági játékok nemzetközi eredetéről mond (66. l.), úgyszintén a torna- és játéktéren keletkező, fejlődő és megszilárduló barátságáról (68. l.). Komoly megfontolásra és meleg pártolásra érdemesek a tornázás segítő és élénkítő eszközei: az ének és zone, a dísztornázás, vándorlások, szóval mindaz, a mit a «szabad tornázás» (*Turnkür*) elnevezése alá szokás foglalni. A szerző figyelme még az osztályozásra is kiterjed, a hol nem érne be a puszta számmal vagy rövid jelzéssel, hanem részletesebb, egyéni és szakszerű ítéleteket óhajtana. Az elméletet 24, épen nem sablon-szerű, tanulságos ábra támogatja, melyek közül felette érdekes a bille-nésnek (nyújtó) bemutatása 24 folytatólagos pillanatnyi felvétel alak-jában. (40. l.)

Mindent összefoglalva, Wickenhagen könyvének olvasását és tanulmányozását nagyon ajánlom *minden* tanárnak, szaktárgyaira való tekintet nélkül, és örülnék, ha mihamarabb ilyen fajta és irányú (rövid és módszeres) magyar könyvvel dicsekedhetnének. Hisz közoktatási kormányunk néhány év előtt pályázatot is hirdetett a különböző fokú iskolák részére szerkesztendő játékkönyvekre! (l. Ottó J.: Ifj. játékok, Maurer: és társai Tornajátékok).

Ismertetésemet két üdvös dolognak indítvány alakjában való elő-terjesztésével fejezem be. Az első *külön testnevelési szakosztályok* létesítését czélozza tanári és nevelési egyesületeinkben, tehát a *Magyar Pädagogiai Társaságban* is, a másik a torna és a sport, szóval a testi nevelés *műszavainak* magyarítására és helyes magyarságára vonatkozik, a minek élére, a most nevezett társaságok támogatásával, a *Magyar Nyelvtör* állhatna.

KEMÉNY FERENCZ.

* V. ö. «Kik vezessék az ifjúság testi nevelését, önálló tornatanárok, vagy oly rendes tanárok, kik melléktárgyként tanítják a tornát?» (Kovács Rezső előadása a II. Orsz. és Egyet. Tanügyi Kongresszuson; l. «Napló» I. 392—96.)